

(*Şikâyetü Ehli's-sünne, Kitâbü's-Semâ', et-Tertîbü's-semâ'*, nşr. Pîr Muhammed Hasan, Karaçi 1964); *Erba'a resâ'il fi't-ta-şavvuf (Muhtaşar fi't-teube, İbârâtü's-şüfiyye ve me'ânihâ, Menşürü'l-ḥiṭâb fi meş-hûdi'l-ebvâb, el-Kaşîdetü's-şüfiyye*, nşr. Kâsim es-Sâmerrâî, Bağdad 1969); *Şelâşe resâ'il li'l-Kuşeyrî (el-Lüma' fi'l-i'tikâd, el-Fuşûl fi'l-uşûl, Bulğati'l-makâsîd*; nşr. Mahmûd Sa'd et-Tablavî, Kahire 1988).

BİBLİYOGRAFYA :

Kuşeyrî, *Letâ'ifü'l-işârât* (nşr. İbrâhîm Besyûnî), Kahire 1390/1970, neşredenin girişi, I, 3-37; *Tercüme-i Risâle-i Kuşeyriyye* (trc. Ali Hasan b. Ahmed el-Osmânî, nşr. Bedüzzamân Firûzanfer), Tahran 1345 hş., neşredenin girişi, s. 1-48; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XI, 83; Hücürî, *Keş-fü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 272; Ali b. Hasan el-Bâharzî, *Dümyetü'l-kaşr* (nşr. Sâmi Mekki el-Ânî), Küveyt 1405/1985, II, 246-248; Abdülgâfir el-Fârisî, *es-Siyâḡ li-Târîhi Nisâbü'r* (nşr. R. N. Frye), London 1965, vr. 49^a-51^a; Sem'ânî, *el-Ensâb*, X, 156; Muhammed b. Münever, *Esrârü'l-tevhîd* (nşr. Zebîhullah Safâ), Tahran 1332 hş., s. 106-200; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruwât*, II, 193; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 205; Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvîni, *Âşârü'l-bilâd*, Beyrut, ts. (Dârü Sâdir), s. 474; Zehebî, *el-İber*, Küveyt 1960, III, 259; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, VIII, 89-92; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân*, II, 91; Sübkî, *Ṭabakât* (Tanâhî), III, 374-423; VII, 153-162; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XII, 107; Câmî, *Nefahâtü'l-üns*, Tahran 1370, s. 318; Süyûtî, *Ṭabakâtü'l-müfessîrin*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmîyye), s. 61-63; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 319; Zebîdî, *İthâfû'l-aşfiyâ*, s. 251; Harîrîzâde, *Tibyân*, III, vr. 71^b-74^a; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennât*, Haydarâbâd 1344, s. 444; Brockelmann, *GAL*, I, 432-433, 556; *Suppl.*, I, 770-772; A. J. Arberry, "Al-Qushairî as Traditionist", *Studia Orientalia Ioanni Pedersen*, Kopenhagen 1953, s. 12-20; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 607; İbrâhîm Besyûnî, *el-İmâm el-Kuşeyrî sîretühü, âşârühü, mezhebühü fi't-taşavvuf*, Kahire 1972; Kasım Kufralı, "Kuşeyrî", *TDED*, I (1946), s. 18-25; H. Ritter, "Arabische Handschriften in Anatolien un Istanbul", *Oriens*, III (1950), s. 36-41, 43-51; Ahmed Ateş, "Kastamonu Genel Kitaplığında Bulunan Bazı Mühim Arapça ve Farsça Yazmalar", a. e., V (1952), s. 31-32; a. mlf., "Kuşeyrî", *İA*, VI, 1035-1038; Fritz Meier, "Qusâyri's Tartîb as-Sulûk", *Oriens*, XVI (1963), s. 1-39; Rashid Ahmad, "Abu Al-Qâsim Al-Qushairî as a Theologian and Commentator", *IQ*, XIII/1 (1969), s. 16-69; Abdülkerîm Zehûr Adî, "Ebû'l-Kâsim el-Kuşeyrî", *RAA*, LVI (1981), s. 753-793; R. M. Frank, "Two Short Dogmatic Works of Abûl-Kâsim al-Qushayrî", *MIDEO*, XV (1982), s. 53-74; XVI (1983), s. 61-94; Abdülbaki Turan, "Kuşeyrî ve Letâifü'l-işârât İsimli Tefsiri", *Sû İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 4, Konya 1991, s. 35-54; R. Arnaldez, "Quelques remarques sur le commentaire mystique de Qushayrî: Latâif al-İshârat", *Hauliyyât: Fe'û'l-âdâbi'l-'Arabîyye*, VI/B, Beyrut 1991-92, s. 99-106; T. Ivanyi, "Towards a Grammar of the Heart: Al-Quşayrî's Naḥw al-qulûb", *The Arabist Budapest Studies in Arabic*, XVII, Budapest 1996, s. 41-54; H. Halm, "al-Kuşayrî", *El²* (İng.), V, 526.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

KUŞEYRÎ, Muhammed b. Saîd

(محمد بن سعيد القشيري)

Ebû Ali Muhammed
b. Saîd b. Abdîrrahmân el-Kuşeyrî
el-Harrânî er-Rakkî
(ö. 334/945'ten sonra)

Târîhu'r-Rakka
adlı eseriyile tanınan hadisçi.

334 (945-46) yılında seksen yaşını aşkın olduğuna göre (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XV, 335) 254 (868) yılı dolaylarında doğmuş olmalıdır. İbnü'l-Harrânî olarak da tanınır. Kuşeyr kabilesinin mevlâlarından olan Muhammed b. Saîd daha sonra Rakka'ya yerleşti. Sem'ânî, hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Kuşeyrî'nin tarih kitabını 334 (945-46) yılında rivayet etmesinden hareketle bu tarihten sonra vefat ettiğini söyler (*el-Ensâb*, VI, 158). Zehebî *A'lâmü'n-nübelâ*'da onun ölüm tarihini bilmediğini, ancak 334 (945-46) yılında hadis rivayet ettiğinde seksenini aşkın olduğunu söylerken *el-İber*'de (II, 49) 334'te veya ondan sonra vefat ettiğini kaydetmiştir.

Kuşeyrî güvenilir bir muhaddis olmakla birlikte daha çok Rakka tarihine dair eseriyile tanınır. Tam adı *Târîhu'r-Rakka ve men nezelehâ min aşhâbi resûlillâh şallallahü 'aleyhi ve sellem ve't-tâbi'in ve'l-fukahâ' ve'l-muhaddisîn* olan eser Rakka'ya yerleşenler ya da orada bir müddet ikamet edenler hakkındadır. Hadis ve bibliyografya âlimleri tarafından kaynak olarak kullanılan kitap tabakalara ve vefat tarihlerine göre düzenlenmiştir. Müellif, kaynaklarının çoğunu şeyhi Ebû Ömer Hilâl b. Ömer b. Hilâl b. Atiyye'den nakletmiştir. Onun bu hocasından yaptığı nakillerin çoğu, "Ebû Ömer'e sordum, o da şöyle cevap verdi" şeklindedir.

Eserin bilinen tek nüshası Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'dedir (Mecâmî', nr. 34/1). Otuz altı varaktan ibaret bu nüsha, Muhammed b. Dâvûd b. Eyyûb es-Sârimî tarafından 630 (1232-33) yılından önce Kahire'de Hâfız Ebû Tâhir es-Silefî'ye ait 573 (1177-78) tarihli semâ kaydı bulunan bir nüshadan istinsah edilmiştir. Mevcut nüshada ise Bedreddin Abdurrahman b. Yûsuf b. Tufeyl ed-Dimaşkî'ye ait 631 (1233-34), Abdülvâsi' b. Abdülkâfi b. Abdülvâsi'e ait 690 (1291), Yahyâ b. Muhammed b. Sa'deddin Abdullah el-Makdisî'ye ait 719 (1319) tarihli semâ kayıtları vardır. Dimaşk'ta Ömeriye Medresesi için vakfedilen eser daha sonra Zâhiriyye Kütüphanesi'ne intikal etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Cüme'î el-Gassânî, *Mu'cemü's-şüyüh* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1405/1985, s. 107; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VI, 158; X, 429; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XV, 335-336; a. mlf., *el-İber*, II, 49; Safedî, *el-Vâfi*, III, 95-96; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 210; Sezgin, *GAS*, I, 347-348; Yûsuf el-İş, "Târîhu'r-Rakka ve men nezelehâ li'l-Kuşeyrî", *MMIAdm.*, XVII/5-6 (1942), s. 270-275.

CEVAT İZGİ

KUŞEYRİYYE

(القشيرية)

Abdülkerîm b. Hevâzin el-Kuşeyrî'ye
(ö. 465/1072)

nisbet edilen bir tarikat

(bk. KUŞEYRÎ, Abdülkerîm b. Hevâzin).

KUŞLUK NAMAZI

Kuşluk vaktinde kılınan nâfile namaz.

Farzlara tâbi ve belli bir vakti olan "revâtib sünnet"lerin dışında sevap kazanmak amacıyla muayyen zamanda kılınan nâfile namazlardan biridir. Arapça karşılığı *salâtü'd-duhâ* olup *duhâ*, "güneşin doğuşundan yaklaşık 45-50 dakika sonra güneşin yükselip ışığının iyice parladığı, etrafa yayıldığı ve sıcaklığının arttığı zaman" anlamına gelir. Buna göre kuşluk namazının vakti güneşin doğup "bir mızrak boyu" yükselmesinden, yani 45-50 dakika geçmesinden sonra başlayıp zeval vaktine kadar devam etmekle birlikte ulemâ tarafından genellikle tercih edilen vakit gündüzün ilk dörtte birinin geçtiği, güneşin sıcaklığının yılmaya başladığı zamandır. *Duhâ* kelimesi Kur'an'da sözlük anlamıyla yerinde geçen (*el-A'râf* 7/98; *Tâhâ* 20/59; *en-Nâziât* 79/29, 46; *eş-Şems* 91/1; *ed-Duhâ* 93/1). Hadislerde de *ed-duhâ*, *salâtü'd-duhâ*, *sübhatü'd-duhâ* ve *şüf'atü'd-duhâ* gibi tabirler yer alır (aş. bk.). Ayrıca "güneşin doğduktan sonra parlaklık kazandığı zaman" anlamındaki *işrâk* kelimesi bir âyette (*Sâd* 38/18), *salâtü'l-işrâk* da bir hadiste (Heysemî, II, 238) geçmekle birlikte bu tabir literatürde nâdiren kullanılmıştır (Fahreddin er-Râzî, XXVI, 186; Kurtubî, XV, 159-160; *Mu.F.*, XXVII, 132-133).

Hz. Peygamber kuşluk namazının kılınmasını tavsiye etmiş, fazilet ve önemini belirtmiştir. Ebû Hüreyre, Resûl-i Ekrem'in kendisine her ay üç gün oruç tutmayı, iki rek'at kuşluk namazı ile gece yatmadan önce vitir namazı kılmayı tavsiye ettiğini belirtir (Buhârî, "Teheccüd",